

CZU: [343.37 + 343.352](478)

DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.5113441>

ANALIZA CERCETĂRILOR ȘTIINȚIFICE EFECTUATE ÎN REPUBLICA MOLDOVA PRIVIND UNITATEA ȘI PLURALITATEA DE INFRAȚIUNI ÎN CAZUL SPĂLĂRII BANILOR

Cristina PAPANAGA

Universitatea de Stat din Moldova

În articol sunt analizate materialele științifice, publicate în Republica Moldova, bazate pe cercetarea unității și pluralității infracțiunii de spălare a banilor. În scopul elaborării și fundamentării unei metodologii de cercetare a mai multor publicații (în ordine cronologică), am evidențiat un șir de autori care au contribuit la studierea tematicii abordate, investigând complex și detaliat aspectele teoretice și practice ce țin de unitatea și pluralitatea de infracțiuni în cazul spălării banilor, prevăzute la art.243 din Codul penal.

Lucrările acestor autori explică în plan comparativ formularea legislativă a infracțiunii, precum și rezolvă unele coliziuni apărute în practică referitor la calificarea formelor juridice ale faptelor de spălare a banilor, utilizând în acest sens analiza deductivă. Scopul studiului dat rezidă în examinarea aspectelor generale și particulare de ordin juridico-penal ale formelor unității și pluralității infracțiunii de spălare a banilor, prin prisma materialelor științifice cercetate.

Cuvinte-cheie: *spălarea banilor, infracțiune unică continuă, infracțiune unică prelungită, infracțiune principală (predicat), concurs de infracțiuni.*

SCIENTIFIC RESEARCH ON THE UNITY AND PLURALITY OF MONEY LAUNDERING CRIMES. ASPECTS OF CRIMINAL LAW

This article is dedicated to the analysis of scientific materials, published in the Republic of Moldova, based on the investigation of the unity and plurality of money laundering crimes. In order to develop and substantiate a research methodology of several publications (in chronological order), we have highlighted a number of authors, who contributed to the study of the issue, investigating complexly and detailed theoretical and practical aspects, related to the unity and plurality of crimes in case of money laundering, provided in the article 243 of the Criminal Code.

These authors' works explain in comparative plan the legislative formulation of the crime, as well as to solve some collisions that appeared in practice, regarding the qualification of money laundering facts forms, using in this sense the deductive analysis. The purpose of this study is to examine the general and particular aspects of legal-criminal nature of the forms of unity and plurality of money laundering, through the prism of scientific materials investigated.

Keywords: *money laundering, continuous single offense, prolonged single offence, principal offence (predicate), concurrence of offences.*

Introducere

Prin doctrină înțelegem totalitatea analizelor, investigațiilor și interpretărilor, pe care oamenii de știință le dau unui anumit fenomen juridic. Aceasta se constituie din lucrările autorilor, care explică și comentează regulile juridice, expun teoriile despre drept, precum și despre aplicarea în practică a principiilor, exprimându-și părerile cu privire la problemele juridice. În acest sens, vor fi analizate din punct de vedere juridico-penal mai multe publicații ce țin de unitatea și pluralitatea de infracțiuni în cazul spălării banilor, prevăzute la art.243 din Codul penal, însă o atenție sporită se va acorda publicațiilor din ultimii ani.

Rezultate și discuții

Un prim izvor la care ne vom referi este articolul științific realizat de către M.Mutu *Circumstanțele agravante ale spălării banilor*, publicat în anul 2004 [1, p.176, 178, 181-183].

Autoarea analizează în parte fiecare circumstanță agravantă a spălării banilor. Referitor la agravanta „de două sau mai multe persoane”, se face trimitere atât la art.44 CP RM, cât și la art.45 CP RM, conform cărora „infracțiunea se consideră săvârșită cu participație simplă dacă la săvârșirea ei au participat în comun, în calitate de coautori, două sau mai multe persoane, fiecare realizând latura obiectivă a infracțiunii.”; „infracțiunea se consideră săvârșită cu participație complexă dacă la săvârșirea ei participanții au contribuit în calitate de autor, organizator, instigator sau complice”. În cazul participației complexe, însă, este obligatoriu prezența a cel puțin doi autori.

Sușținem opinia doctrinarei, care atribuie infracțiunii de spălare a banilor caracter prelungit, fiind necesară în acest sens înțelegerea anterioară faptei de spălare a banilor, iar exercitarea în comun a acțiunilor infracționale este posibilă pe parcursul întregii perioade de timp în care se realizează latura obiectivă a componentei date de infracțiune.

Drept urmare, ne aliniem calificării propuse de către M.Mutu, care consideră că acordul la care ajung părțile la fiecare faptă din cadrul infracțiunii prelungite capătă caracter juridic și se califică drept înțelegere prealabilă, deoarece faptele împreună vor constitui o singură infracțiune.

În ce privește agravanta „cu folosirea situației de serviciu”, prevăzută la art.243 alin.(2) lit.c) CP RM, se aduce exemplul persoanei care participă la operațiunile de spălare a banilor, pe lângă persoana care efectuează aceleași operațiuni, dar cu folosirea situației de serviciu. În acest caz, suntem de acord că ultima va fi trasă la răspundere, împreună cu prima, conform art.243 alin.(2) lit.c) CP RM. Deci, circumstanța agravantă dată se va extinde și asupra ei, dar cu condiția că aceasta cunoștea calitatea subiectului.

La rândul său, în sensul agravantei „de un grup criminal organizat sau de o organizație criminală”, prevăzută la art.243 alin.(3) lit.a) CP RM, cercetătoarea reiterează imperativ momentul, potrivit căruia „membrul organizației criminale poartă răspundere doar pentru infracțiunile la a căror pregătire sau săvârșire a participat. În cazul când organizația și-a început activitatea criminală și membrii ei au comis infracțiunea de spălare a banilor, care intra în planurile acesteia, faptele acestora se vor califica drept cumul de infracțiuni – potrivit art.243 și art.284 (crearea sau conducerea unei organizații criminale) din CP RM”.

În concluzia lucrării se generalizează ideea, potrivit căreia circumstanța agravantă prevăzută la alin.(3) art.243 CP RM poate exista doar în condițiile în care există semnele laturii obiective în alin.(1) sau alin.(2) ale aceluiași articol. Așadar, în cadrul aceleiași fapte se cuprinde atât agravanta de la alin.(1), cât și agravanta de la alin.(2) sau alin.(3). În acest caz, susținem calificarea propusă de către M.Mutu, și anume: infracțiunea se va califica doar în baza alin.(3), și nu în bază de cumul ideal, deoarece este aplicabilă regula: „infracțiunea se califică în baza normei penale, care prevede o pedeapsă mai aspră”.

Nu mai puțin importantă este monografia elaborată de către L.Miculeț, cu denumirea *Reglementarea juridică a răspunderii pentru infracțiunile economice și corupție în SUA și în Republica Moldova: studiu comparat*, publicată în anul 2005 [2, p.193-194, 197].

Lucrarea dată este extrem de utilă din punct de vedere practic, autoarea aducând exemple variate din jurisprudență, cu implicarea infracțiunilor de spălare a banilor sub forma unității și pluralității sale. Mai cu seamă, este necesar a accentua cazul *SU vs Compbell (977, F.2d 854 4th Circuit 1992)*, în cadrul căruia un broker imobiliar, care admitea faptul că cumpărătorul este un dealer de droguri și care știa despre sumele mari de bani cash, tranzacțiile suspicioase, bunurile costisitoare deținute, a fost declarat vinovat în săvârșirea infracțiunii unice de spălare a banilor, incriminându-i-se că cunoștea despre proveniența banilor, dar a luat poziția de „orbire intenționată”, aceasta, însă, fără a se identifica proveniența veniturilor din punctul de vedere al probatoriului.

Considerăm binevenită opinia Curții în cazurile examinate, care menționează că înainte de a stabili vinovăția făptuitorului, „Guvernul urmează să probeze că într-adevăr o parte din banii folosiți sunt venituri rezultate din activități ilegale specificate.”

Or, doar odată cu respectarea și îndeplinirea etapei probatoriului se va putea identifica corect și formele sub care se săvârșesc infracțiunile de spălare a banilor.

Afirmăm și frecvența cazurilor practice de spălare a banilor, săvârșite prin unele dintre formele sale juridice, și anume: efectuarea sau tentativa de a efectua o tranzacție financiară care implică venituri din activități ilegale, cunoscând că proprietatea este un venit rezultat din activități infracționale/ilegale.

Recunoaștem și susținem ideea autoarei, potrivit căreia cele menționate *supra* sunt săvârșite cu diverse intenții, ca de exemplu: de a promova continuarea (susținerea) activităților ilegale specificate; cunoscând că tranzacția este destinată în total sau în parte pentru a ascunde sau a tăinui natura, localizarea sursei ori controlul asupra veniturilor derivate din activități ilegale specifice; evitarea cerințelor de raportare a tranzacțiilor cu valută.

Drept urmare, concluzionăm că pentru existența infracțiunilor de spălare a banilor este necesară prezența banilor murdari înainte de efectuarea tranzacției. Căci banii murdari sunt venituri derivate din săvârșirea acțiunilor infracționale principale.

În continuare, vom analiza teza de doctor, intitulată *Economia subterană și spălarea banilor – studiu criminologic*, susținută de către M.David în anul 2006 [3, p.76-77].

În cadrul tezei de doctor, la capitolul II, pct.2.3, autorul evidențiază caracteristicile infracțiunii predicat (principale) ale faptei de spălare a banilor, menționând că „infracțiunea spălării banilor este deseori însoțită sau precedată de alte fapte infracționale, cum ar fi: rambursări nelegale cu T.V.A., acte de corupere, înșelăciune, abuz de serviciu, falsuri etc.”

În acest sens, M.David a identificat exemplul potrivit din practica jurisprudenței române, când în acțiunile făptuitorului se conțin în concurs elementele constitutive ale infracțiunilor prevăzute la art.36 din Legea nr.345/2002 cu privire la rambursarea taxei pe valoare adăugată, la art.290 din Codul penal al României (infracțiunea de fals sub semnătură privată, în formă continuă, cu aplicarea art.41 alin.(2) din Codul penal al României), la art.23 pct.1 lit.b) din Legea nr.656/2002 cu privire la prevenirea și sancționarea spălării banilor.

Considerăm cazul adus drept exemplu ca fiind unul potrivit, deoarece întrunește concomitent toate etapele spălării banilor: plasare, stratificare și integrare, înțelegând astfel mai bine cum are loc în practică fenomenul spălării banilor în toate fazele sale de realizare; totodată, stabilește calificarea corectă a acestei pluralități de infracțiuni.

Continuăm analiza cercetărilor științifice cu monografia *Analiza juridico-penală a spălării banilor*, elaborată de către M.Mutu-Strulea în anul 2006, al cărei referent este S.Brînză [4, p.152, 171].

În monografie, autorul oferă soluții clare privind încadrarea juridică a faptei de spălare a banilor și descrie corelația infracțiunilor prevăzute la art.243 CP RM cu alte infracțiuni adiacente din legislația penală a Republicii Moldova.

Autorul analizează explicit cazul când există unitatea de infracțiuni, aducând în acest sens câteva exemple elocvente din practică.

Unul ar fi cazul când „persoana, în scopul legalizării veniturilor obținute pe căi ilegale, achiziționează un imobil având intenția de a-l realiza ulterior”. În viziunea autorului, în cazul dat actul cumpărării cu cel al înstrăinării constituie o singură infracțiune, ipoteză la care ne aliniem.

Altul ar fi cazul când „fapta subiectului care schimbă sau divizează o sumă mare de bani, obținută pe cale infracțională, în părți sau sume mai mici și o spală prin diverse organizații”. Indubitabil, nu putem nega soluția propusă de către cercetător că aceste fapte vor constitui o unitate infracțională sub forma infracțiunii prelungite, persoana săvârșind-o la diferite intervale de timp, dar întru realizarea unei rezoluții unice, acțiuni care prezintă, fiecare în parte, conținutul spălării banilor, cu atât mai mult că aceste acțiuni nu sunt decât niște etape, faze ale infracțiunii finale.

Totodată, autorul critică cu vehemență expresia „dobândirea, posesia sau utilizarea de bunuri, cunoscând că acestea provin din săvârșirea unei infracțiuni, participare la orice asociere, înțelegere, complicitatea prin ajutor sau sfaturi în vederea comiterii acțiunilor în cauză”, venind cu o propunere *de lege ferenda* privind excluderea sintagmei utilizate în Legea nr.633-XV din 15.11.2001 cu privire la prevenirea și combaterea spălării banilor. Aceasta deoarece prevederea respectivă ar face confuzie cu prevederile art.199 CP RM.

Argumentul invocat de autor în acest caz ar fi că participarea la asociere sau înțelegere în vederea ulterioarei comiterii a spălării banilor trebuie calificată drept pregătire la spălarea banilor, și nu ca infracțiune consumată săvârșită de autor.

Astfel, împărtășim opinia doctrinarului, conform căreia „complicitatea nu poate fi desprinsă de faptă, ea se absoarbe de unitatea faptică fără a face referință la art.42 CP RM, iar cel care facilitează justificarea legalității veniturilor ilegale nu este complice, dar autor, dacă fapta se integrează modalităților normative ale spălării banilor”.

Prin urmare, concluzionăm că această lucrare are o valoare esențială în cadrul doctrinei autohtone, odată ce autorul analizează în mod argumentat, atât teoretic, cât și practic, infracțiunea de spălare a banilor sub aspectul delimitării infracțiunii de alte infracțiuni conexe, al calificării corecte a faptelor de spălare a banilor potrivit prevederilor legii, evidențiind totodată lacunele existente în prevederile legislative și înaintând propuneri *de lege ferenda* întru excluderea acestora.

Demn de remarcat este următorul articol științific ce aparține lui I.Țișcul, intitulat *Subiectul legalizării „spălării” banilor sau altor valori obținute pe căi ilegale*, al cărui recenzent este M.Gheorghiiță, ieșit de sub tipar în anul 2007 [5, p.115-116].

I.Țișcul susține, cu drept cuvânt, că la infracțiunea de la art.243 CP RM în calitate de subiecți pot să apară atât persoanele ca autori, cât și ca instigatori sau complici, fapt care nu poate fi negat.

O deosebită atenție ne-a provocat speța autorului, în care este discutată problema, dacă ar fi ilegal ca onorariul unui avocat să fie achitat din fondurile ce provin dintr-o infracțiune de spălare a banilor. Nu putem

să nu fim de acord cu următoarele puncte de vedere ale lui I.Țișcu: „Chiar și în cazul în care avocatul ar fi cunoscut originea criminală a venitului, nu îl putem considera subiect al spălării banilor în cazul în care a primit onorariul pentru asistență juridică în procesul penal intentat în privința clientului său, căruia i se incriminează fapta spălarea banilor”. În caz contrar, s-ar încălca principiul dreptului la apărare.

Totodată, autorul distinge cazul, în care un avocat ar putea opera chiar în calitate de autor la spălarea banilor, atunci când pe parcursul exercitării acțiunilor în vederea legalizării veniturilor clientului său el însuși le-a desfășurat sau a participat prin ajutor. Drept rezultat, recunoaștem că acțiunile avocatului nu vor putea fi calificate conform alin.(5) art.42 și art.243 CP RM, ci potrivit alin.(1) art.243 CP RM, el răspunzând în calitate de autor.

Prezintă interes și întrebarea ridicată de către autor în privința subiectului: poate fi oare trasă la răspundere pentru concurs real de spălare a banilor și participare la infracțiunea inițială persoana care exercită operațiunile de legalizare a veniturilor ilegale transmise ei, dar obținute de către o altă persoană?

În acest sens, este importantă soluția autorului, la care ne aliniem, în conformitate cu care, dacă subiectul a promis dinainte contribuirea la legalizarea veniturilor, atunci el va răspunde pentru infracțiunea inițială; însă, dacă subiectul nu a promis dinainte faptul spălării, atunci el va fi responsabil de comiterea infracțiunii de spălare a banilor (art.243 CP RM).

Pentru studiul de față este foarte important articolul științific, publicat în anul 2014, de către doctrinarul V.Stati, cu denumirea *Elementele constitutive și elementele circumstanțiale agravante ale infracțiunilor prevăzute la art.243 CP RM* [6, p.295-296].

Studiul analizat prezintă interes sub mai multe aspecte: autorul precizează că „în contextul unei infracțiuni unice, nu este exclusă însumarea câtorva modalități normative ale acțiunii adiacente specificate la alin.(1) art.243 CP RM”. În acest sens, s-a intervenit cu un exemplu din practica judiciară care ilustrează această ipoteză, prin care o persoană, membru al unui grup criminal organizat, responsabilă de păstrarea și înstrăinarea contra mijloace bănești a substanțelor narcotice, de păstrarea tuturor mijloacelor bănești rezultate din comercializarea substanțelor narcotice, a fost condamnată în baza lit.a) alin.(3) art.243 CP RM. Tot ea urma să întreprindă măsuri în vederea atribuirii unui aspect legal provenienței mijloacelor bănești obținute din activitatea infracțională desfășurată. O parte din mijloacele bănești obținute din comercializarea și înstrăinarea substanțelor narcotice a schimbat-o în dolari SUA. După care a depus pe un cont valutar, deschis pe numele său, diferite sume bănești. Ulterior, a extras în numerar de pe contul nominalizat o sumă, cu care a procurat de la altă persoană un imobil.

Referitor la speța prezentată mai sus, susținem părerea autorului, care menționează că „sub imperiul aceleiași intenții infracționale, dacă cele săvârșite de făptuitor se referă la două sau la mai multe din modalitățile nominalizate la alin.(1) art.243 CP RM, nu suntem în prezența unui concurs de infracțiuni, iar unitatea infracțională rămâne neștirbită”. Mai mult ca atât, nu putem să negăm ipoteza autorului că doar la individualizarea pedepsei poate fi luată în considerare circumstanța unicității sau pluralității modalităților specificate la alin.(1) art.243 CP RM, desemnând cele săvârșite de făptuitor.

În contextul în care scopul pseudoîntreprinderii este cel de spălare a banilor, scop ulterior realizat, împărtășim concluzia autorului că în acest caz vom fi doar în prezența infracțiunii specificate la alin.(1) art.243 CP RM. În concluzie, V.Stati reține ideea informativă că nu este exclus ca o pseudoîntreprindere să fie folosită în calitate de mijloc de săvârșire a infracțiunii prevăzute la alin.(1) art.243 CP RM. Articolul 242 CP RM este inaplicabil și în cazul creării unei întreprinderi, însoțite de nedesfășurarea activității de întreprinzător sau a activității bancare declarate, în scopul acoperirii unei oarecare activități ilicite (însă care nu este un gen al activității de întreprinzător ilicite).

În cele din urmă, concluzionăm că lucrarea respectivă are o pondere remarcabilă în cadrul doctrinei autohtone, datorită faptului că autorul elucidează în mod detaliat și argumentat aspectele ce țin de unitatea și pluralitatea de infracțiuni în cazul spălării banilor, prevăzute la art.243 CP RM, neînțelegeri apărute în practică referitor la calificarea faptelor de spălare a banilor, aspecte care nu au fost analizate anterior de către specialiștii în domeniu, atât în literatura de specialitate autohtonă, cât și în cea de peste hotare.

Demnă de remarcat este următoarea lucrare, elaborată de către doctrinarii Sergiu Brînză și Vitalie Stati, intitulată *Tratat de Drept Penal. Partea Specială* [7, p.125-126].

Autorii vin să confirme ideile stipulate în lucrarea anterioară în sensul unicității infracțiunii de spălare a banilor („Sub imperiul aceleiași intenții infracționale, dacă cele săvârșite de făptuitor se referă la două sau la

mai multe din modalitățile nominalizate la alin.(1) art.243 CP RM, nu suntem în prezența unui concurs de infracțiuni, iar unitatea infracțională rămâne neștirbită").

În acest sens, s-a adus un exemplu de caz, în care nu s-a ținut cont de faptul că circumstanța agravantă consemnată la lit.b) alin.(3) art.243 CP RM este atașabilă infracțiunii prevăzute la alin.1) art.243 CP RM, presupunând modalitatea normativă specificată la litera d).

Mai exact, trei persoane au fost condamnate conform alin.(5) art.42 și lit.b) alin.(3) art.243 CP RM. Prin acțiunile lor, acestea au comis acordarea de asistență, ajutor în vederea comiterii tănuirii și deghizării informației privind natura, originea, mișcarea și apartenența de mijloace bănești în proporții deosebit de mari, provenite din săvârșirea de infracțiuni.

Suntem de acord în totalitate cu autorii, când susțin că la aplicarea prevederii de la lit.d) alin.(1) art.243 CP RM trebuie exclusă referirea la alin.(5) art.42 CP RM. Aceasta deoarece vom fi în prezența așa-numitei „complicități calificate”, care se asimilează faptei autorului infracțiunii.

Or, în cazul complicității la infracțiunea de spălare a banilor, caracterizată prin mai multe modalități normative, respectiv intenția infracțională fiind aceeași, nu vom fi în prezența concursului de infracțiuni, ci în prezența unității de infracțiune; în cazul dat, prevăzută la lit.b) alin.(3) art.243 CP RM.

Drept urmare, recunoaștem Tratatul de drept penal, elaborat de S.Brînza și V.Stati, drept un studiu aprofundat și științific argumentat, atât din punct de vedere theoretic, cât și din punct de vedere practic, al analizei juridico-penale a infracțiunilor prevăzute la art.243 CP RM, abordând în totalitate aspectele unicității și pluralității infracțiunii de spălare a banilor.

O deosebită atenție merită și lucrarea *Infracțiuni economice: Note de curs*. (Ediția a II-a, revizuită și actualizată până la data de 1 iulie 2016), al cărei autor este V.Stati, ieșită de sub tipar în anul 2016 [8, p.254-255].

Astfel, V.Stati stabilește că în contextul unei infracțiuni unice nu este exclusă însumarea câtorva modalități. După părerea noastră, anume în aceste situații se confundă prezența unei infracțiuni unice continue/prelungite cu concursul de infracțiuni.

Pentru a elucida cele menționate *supra*, autorul aduce un exemplu din practica judiciară, care ilustrează ipoteza analizată. Cu alte cuvinte, „sub imperiul aceleiași intenții infracționale, dacă cele săvârșite de făptuitor se referă la două sau la mai multe modalități nominalizate la alin.(1) art.243 CP RM, nu vom fi în prezența unui concurs de infracțiuni, iar unitatea infracțională rămâne neștirbită”.

Împărtășim părerea lui V.Stati, care accentuează cu rigurozitate că doar la individualizarea pedepsei poate fi luată în considerare circumstanța unicității sau pluralității modalităților specificate la alin.(1) art.243 CP RM, desemnând cele săvârșite de făptuitor.

Următoarea investigație a aceluiași autor, nu mai puțin relevantă subiectului analizat, este *Raportul dintre infracțiunile prevăzute la art.199 din Codul penal și infracțiunile specificate la art.243 din Codul penal*, prezentată la Conferința științifică internațională „Perspectivele și Problemele Integrării în Spațiul European al Cercetării și Educației”, care și-a desfășurat lucrările la data de 7 iunie 2017, la Cahul, Universitatea de Stat „B.P. Hasdeu” [9, p.98].

V.Stati consideră infracțiunile prevăzute la art.199 „Dobândirea sau comercializarea bunurilor despre care se știe că au fost obținute pe cale criminală” și la art.243 „Spălarea banilor” din Codul penal drept infracțiuni corelative, între ele existând o corelație, în sensul că săvârșirea uneia dintre ele este condiționată de preexistența celeilalte. Cu alte cuvinte, se poate atesta foarte frecvent concursul real/ideal de infracțiuni între fapta de dobândire sau comercializare a bunurilor despre care se știe că au fost obținute pe cale criminală și fapta de spălare a banilor, acestea aflându-se într-o permanentă conexitate cronologică.

Nu putem nega opinia doctrinarului, potrivit căreia corelativitatea și secundaritatea sunt caracteristici atât ale infracțiunilor specificate la art.199 CP RM, cât și ale infracțiunilor prevăzute la art.243 CP RM.

Ținem să evidențiem articolul științific *Elementul subiectiv al spălării banilor*, publicat în Revista Studia Universitatis Moldaviae, realizat de către M.Strulea în anul 2018 [10, p.57-59].

Pentru a identifica cazurile existenței unității sau pluralității infracțiunii de spălare a banilor, autorul analizează în acest sens aspectele cunoașterii provenienței bunului, prin utilizarea expresiei „trebuia să știe” din prevederile art.243 CP RM, ce se referă la latura subiectivă a subiectului spălării banilor în raport cu produsul infracțiunii principale/predicat. Astfel, dispoziția normativă vizează punerea în aplicare a prevederilor art.9 par.3 lit.(b) din Convenția de la Varșovia din 2005, la care Republica Moldova este parte, potrivit

căroră: „par.3. Fiecare parte poate adopta măsurile legislative și alte măsuri care se dovedesc necesare pentru a conferi, în baza dreptului său intern, caracterul de infracțiune tuturor sau unora dintre faptele prevăzute la paragraful 1, în cazul când infractorul trebuia să presupună că bunurile constituiau produse”.

Ne alăturăm opiniei expuse de M.Strulea potrivit căreia, conform Raportului explicativ la Convenție, articolul 9 alineatul (3) din Convenție se referă la *mens rea*, fiind totodată foarte dificil a se demonstra elementul moral al infracțiunii de spălare a banilor, fiindcă instanțele deseori prescriu un nivel foarte ridicat de cunoaștere a originii produselor de către autorii infracțiunii de spălare a banilor: „Adăugarea paragrafului dat la prezenta Convenție permite părților să sancționeze penal autorul presupus al infracțiunii penale atunci când a suspectat că bunul a fost produsul unei infracțiuni și / sau atunci când ar fi trebuit să fie conștient de faptul că bunul era produsul unei infracțiuni”.

Drept urmare, susținem opinia autorului, în sensul aprecierii de către judecător a elementului subiectiv al autorului infracțiunii, față de obiectul material provenit dintr-o infracțiune predicat. Este evident faptul că expresia „trebuia să știe” lasă judecătorului puterea de apreciere în raport cu criteriul obiectiv al vinovăției persoanei în raport cu sursa provenienței veniturilor supuse spălării banilor, fără a-i conferi o putere autonomă de incriminare care ar afecta puterea legiuitorului în formularea politicii penale.

Drept urmare, este necesar să se stabilească, pe baza probelor certe, că bunurile constituie venituri ilicite, provin din săvârșirea infracțiunilor, iar făptuitorul trebuia să știe aceasta, în virtutea unor criterii obiective, inclusiv normative. În lipsa acestor circumstanțe nu se poate înregistra fapta spălării banilor apărută în forma unității sau pluralității sale, un factor destul de important la calificarea infracțiunilor de către instanța de judecată.

Așadar, în lipsa cunoașterii sau suspiciunii („trebuia să știe”), nu putem a priori discuta despre existența infracțiunii de spălare a banilor, nemaivorbind de infracțiunea unică continuă/prelungită sau de un concurs de infracțiuni cu infracțiunea predicat.

Următorul articol științific vine să continue ideile precitate de către cercetătoarea M.Strulea în lucrarea precedentă. Așadar, este vorba despre articolul *Reflecții asupra incriminării în art.243 alin.(1) lit.a), b) și c) CP RM a infracțiunii de spălare a banilor de către o persoană care trebuia să știe că bunurile constituie venituri ilicite*, publicat în Rezumatele comunicărilor la Conferința științifică națională cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare”. Științe juridice, care a avut loc la 8-9 noiembrie 2018, avându-i ca autori pe G.Ulianovschi și A.Olaru [11, p.219-225].

Autorii reflectează asupra problemei neconstituționalității incriminării în art.243 alin.(1) lit.a), b) și c) CP RM a infracțiunii de spălare a banilor, săvârșită de către o persoană care trebuia să știe că bunurile constituie venituri ilicite, din cauza că contravine art.22 și 23 din Constituție.

Totodată, doctrinarii sunt imperativ indignați de decizia nr.109 din 7 noiembrie 2017 a Curții Constituționale, prin care s-a declarat inadmisibilă această excepție de neconstituționalitate din motivul „că legiuitorul a preluat aproape în întregime dispozițiile art.6 «Infracțiuni de spălare a banilor» din Convenția privind spălarea banilor, depistarea, sechestrarea și confiscarea veniturilor provenite din activitatea infracțională, astfel încât prevederile articolului menționat sunt corelative faptelor incriminate în art.243 din Codul penal”.

Reiterăm părerea autorilor, care menționează că, conform dispozițiilor art.20 CP RM, fapta se consideră săvârșită fără vinovăție, dacă persoana care a comis-o nu își dădea seama de caracterul prejudiciabil al acțiunii sau inacțiunii sale, nu a prevăzut posibilitatea survenirii urmărilor ei prejudiciabile și, conform circumstanțelor cauzei, nici nu trebuia sau nu putea să le prevadă. Contrar acestor prevederi ale art.18 CP RM, legiuitorul în art.243 alin.(1) lit.a), b) și c) CP RM a redus neglijența persoanei care trebuia să știe că bunurile spălate constituie venituri ilicite doar la obligațiunea ei de a ști (trebuia să știe) că acestea constituie venituri ilicite, indiferent de faptul dacă această persoană putea sau nu putea să știe despre caracterul prejudiciabil al acestor acțiuni ale sale.

Considerăm că cele menționate *supra* vin în contradicție cu principiul vinovăției, prevăzut la art.6 CP RM. Cu alte cuvinte, nu poate fi trasă la răspundere penală persoana care a săvârșit infracțiunea de spălare a banilor din imprudență (fără vinovăție).

În rezultatul celor analizate, ajungem la concluzia că am fi în prezența unității sau pluralității infracțiunii de spălare a banilor, dacă legiuitorul între condițiile „trebuia să prevadă” și „putea să prevadă” ar fi pus conjuncția „sau”, nu „și”, ceea ce ar semnifica că neglijența ar fi considerată infracțională exclusiv în prezența doar a unei condiții. Așadar, s-ar fi considerat că persoana comite infracțiunea de spălare a banilor fără vinovăție.

Tot din 2018 datează o altă lucrare importantă *Spălarea banilor prin intermediul criptovalutelor*, al cărei autor este V.Vasiloi [12, p.112].

Acest demers științific se marchează prin analiză temeinică ce completează cu concepte și tratări noi abordarea spălării banilor prin intermediul criptovalutelor, sub forma pluralității sale de infracțiuni. În acest sens, accentuăm deosebita utilitate a tezelor prezentate de către autor, și anume: „Infracțiunile care implică spălarea banilor prin utilizarea valurilor virtuale pot fi legate de veniturile criminale generate de forme de criminalitate informatică, infracțiuni legate de accesul ilegal la informația computerizată, falsul sau fraudă informatică”.

Prin urmare, autorul a ales că dacă acest lucru este permis de reglementările legale, infracțiunile informatice pot fi considerate drept infracțiuni predicate la spălarea banilor; în acest caz investigațiile se vor baza pe elementele componente de infracțiune informatică pentru ca ulterior a se putea constata infracțiunea de spălare a banilor.

Drept consecință, V.Vasiloi afirmă că, în același context, conform prevederilor legislației naționale, infractorul va putea fi tras la răspundere penală pentru concurs de infracțiuni, calificare cu care nu putem să nu fim de acord.

La tema cercetată se referă și teza de doctor *Răspunderea penală a persoanelor juridice*, susținută de M.Dogaru în 2019 [13, p.122, 156].

În teză autorul descrie ipotezele în care persoanele juridice pot săvârși, în calitate de autori, infracțiunile de spălare de bani și trafic de persoane.

O problemă de drept, pe care o reclamă autorul, este stabilirea soluției legale, când o persoană fizică săvârșește o faptă infracțională, în numele unei persoane juridice, însă contrar interesului acesteia, cum este, de exemplu, săvârșirea infracțiunii de spălare a banilor exclusiv în numele unei societăți comerciale, de către un reprezentant al acesteia, fără nicio legătură directă cu realizarea obiectului ei de activitate, în interesul unuia dintre acționarii societății comerciale.”

În acest sens, autorul susține că „soluția legală este aceea că nu are relevanță nici lipsa legăturii cu obiectul de activitate și nici împrejurarea că fapta a fost comisă contrar intereselor persoanei juridice, atât timp cât fapta respectivă a fost comisă în numele unei persoane juridice”, opinie la care ne raliem și noi.

Nu în ultimul rând, ne vom referi la lucrarea aparținând lui V.Stati *Infracțiuni economice: Note de curs*. (Ediția a III-a, revizuită și actualizată până la data de 1 mai 2019), apărută în anul 2019 [14, p.239-255].

În lucrare, autorul și-a propus să facă o caracterizare minuțioasă și clară pentru cititori a formelor infracțiunii prevăzute la art.243 CP RM. V.Stati vine să suplینească cele susținute în lucrarea sa din anul 2016 (*Infracțiuni economice: Note de curs*. (Ediția a II-a, revizuită și actualizată până la data de 1 iulie 2016)) vizavi de formele spălării banilor.

Un moment relevant prezintă modificările aduse la alin.(1) art.4 al Legii cu privire la prevenirea și combaterea spălării banilor și finanțării terorismului, referitor la categoriile persoanelor juridice sau fizice, subiecte ale unității și pluralității infracțiunilor de spălare a banilor, prezentând spețe din jurisprudență în acest sens.

La sfârșit, autorul a introdus modificările aduse infracțiunilor prevăzute la lit.b) alin.(3) art.243 CP RM, și anume: valoarea bunurilor care constituie obiectul material (imaterial) al infracțiunii trebuie să depășească 40 de salarii medii lunare pe economie prognozate, stabilite prin hotărârea de Guvern în vigoare la momentul săvârșirii faptei, și nu 5000 unități convenționale, cum era stabilit anterior.

Sușținem poziția autorului în privința autonomiei infracțiunii prevăzute la lit.b) alin.(3) art.243 CP RM, aceasta nefiind o circumstanță agravantă cum este stabilit în jurisprudență de către instanțele judecătorești.

Un aport esențial în doctrina dreptului penal vizavi de infracțiunea de spălare a banilor prezintă lucrarea elaborată de către V.Stati. *Este oare aplicarea art.243 din Codul penal condiționată de existența unei soluții de condamnare pentru infracțiunea din care provin bunurile ilicite?*, publicată în 2020 în Revista Procuraturii Republicii Moldova [15, p.27-28, 31].

Autorul prezintă argumentul în sprijinul afirmației că, pentru a fi condamnat pentru unitatea sau pluralitatea infracțiunii de spălare a banilor, condamnarea pentru infracțiunea principală nu este obligatorie, dar este obligatoriu a se demonstra că bunurile constituie venituri din activitatea infracțională.

V.Stati se aliniază opiniei enunțate de A.M. Coș, conform căreia caracterul autonom al infracțiunii de spălare a banilor nu exclude caracterul subsecvent al acesteia, „întrucât caracterul subsecvent privește faptul că infracțiunea de spălare a banilor nu poate exista decât dacă anterior a fost comisă o infracțiune din care a

rezultat un bun, bun care ulterior va fi spălat, iar caracterul autonom se referă la lipsa necesității existenței unei hotărâri de condamnare anterioară pentru infracțiunea principală. În orice caz, caracterul autonom nu înseamnă că instanța investită cu soluționarea unui proces ce are ca obiect infracțiunea de spălare a banilor nu va trebui să stabilească că bunurile provin din comiterea unei infracțiuni”.

Cu titlu de exemplu, autorul menționează Decizia Înaltei Curți de Casație și Justiție a României nr.16/2016 privind pronunțarea unei hotărâri prealabile referitoare la cuprinsul acțiunilor enumerate în art.29 alin.(1) lit.a), b) și c) din Legea nr.656/2002: „Infracțiunea de spălare de bani este autonomă, nefiind necesară pentru existența acesteia a unei condamnări pentru infracțiunea din care provin bunurile. Este evident însă că în situația în care nu există o condamnare pentru infracțiunea din care provin bunurile, instanța investită cu soluționarea cauzei privind infracțiunea de spălare de bani nu trebuie doar să suspecteze că bunurile provin din activitate infracțională, ci și să aibă certitudini în acest sens”.

Deci, pentru existența unității sau pluralității infracțiunii de spălare a banilor nu are relevanță condamnarea pentru infracțiunea predicat. În acest sens, autorul recomandă opinia lui B.V. Voljenkin, potrivit căreia „este important să se demonstreze că a avut loc faptul infracțiunii (de exemplu, al traficului de droguri) și că rezultatul infracțiunii respective l-a constituit obținerea anumitor bunuri care au fost ulterior legalizate”.

Concluzii

Rezumând cele menționate *supra*, în urma analizei cercetărilor științifice efectuate în Republica Moldova privind unitatea și pluralitatea de infracțiuni în cazul spălării banilor, relevăm următoarele **concluzii**:

1) Lucrările doctrinarilor consacrați S.Brînza și V.Stati reprezintă baza științifico-teoretică a analizei infracțiunii de spălare a banilor prevăzute la art.243 CP RM. Totodată, concepțiile, interpretările, criticile și recomandările autorilor ne-au determinat să identificăm formele unității infracțiunii de spălare a banilor: infracțiune continuă sau prelungită; formele pluralității de infracțiuni: se află sau nu în concurs cu alte infracțiuni, sau dacă este prezentă starea de recidivă, precum și să constatăm lacunele normei cercetate.

2) În rezultatul analizei efectuate, statuăm că nivelul de elaborare a concepției științifice privind unitatea și pluralitatea de infracțiuni pentru infracțiunea prevăzută la art.243 CP RM nu poate fi recunoscut pe deplin amplu și remarcabil. În acest sens, constatăm că materialele științifice autohtone sunt încă numeric reduse.

3) Punctăm că materialele științifice existente privind formele unității și pluralității infracțiunii spălarea banilor nu întotdeauna li s-au acordat o atenție corespunzătoare în practică. În acest sens, atestăm că încă mai există polemică asupra calificării corecte a faptelor de spălare a banilor, comise într-o formă sau alta. Drept urmare, analiza practicii judiciare, în materia dată, atestă aplicarea neuniformă a art.243 CP RM și divergențe referitor la calificarea faptelor prejudiciabile conform normei penale respective.

4) Problema doctrinară constă în necesitatea soluționării problemelor de încadrare a faptelor prejudiciabile comise prin concurența normelor penale și concursul de infracțiuni și contravenții, reținute în raport cu art.243 CP RM. Or, atestăm că în jurisprudența Republicii Moldova nu întotdeauna se ține cont de preexistența unei alte infracțiuni, pe lângă spălarea banilor, denumită în doctrină „infracțiune principală; primară; premisă; predicat”, care nu poate fi omisă sub niciun pretext.

5) În concluzie, se are drept scop elucidarea instrumentelor de interpretare și a regulilor de calificare a acțiunilor infracționale conform prevederilor art.243 CP RM, fapt ce va duce la îndrumarea practicienilor în sensul încadrării lor juridice corecte, astfel direcționându-i la aplicarea unitară a prevederilor art.243 CP RM.

6) Toate cele menționate *supra* relevă necesitatea efectuării unui studiu aprofundat și științific argumentat, care va contribui la sistematizarea abordărilor doctrinare în materie. Actualitatea și importanța lucrărilor științifice analizate se reflectă în dezvoltarea unor noi perspective ale doctrinei penale naționale vizavi de unitatea și pluralitatea de infracțiuni în cazul spălării banilor, prevăzute la art.243 din Codul penal.

Referințe:

- MUTU, M. Circumstanțele agravante ale spălării banilor. În: *Analele științifice. Științe juridice*, Chișinău, 2004, p.175-183.
- MICULEȚ, L. *Reglementarea juridică a răspunderii pentru infracțiunile economice și corupție în SUA și Republica Moldova: studiu comparat*. Chișinău, 2005. 247 p.
- DAVID, M. *Economia subterană și spălarea banilor – studiu criminologic*: Teză de doctor în drept. Chișinău, 2006. 180 p.
- MUTU-STRULEA, M. *Analiza juridico-penală a spălării banilor*. Chișinău: CEP USM, 2006. 192 p.

5. TÎȘCUL I. Subiectul legalizării „spălării” banilor sau altor valori obținute pe căi ilegale. În: *Revista de filozofie, sociologie și științe politice*, Academia de Științe a Moldovei, 2007, nr.1(143), p.113-122.
6. STATI, V. Elementele constitutive și elementele circumstanțiale agravante ale infracțiunilor prevăzute la art.243 CP RM. În: *Studia Universitatis Moldaviae*, 2014, nr.3(73), p.290-301.
7. BRÎNZA, S., STATI, V. *Tratat de drept penal. Partea Specială*. Vol.II. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015. 1300 p.
8. STATI, V. *Infracțiuni economice: Note de curs*. Ediția a II-a, revizuită și actualizată până la data de 1 iulie 2016. Chișinău: CEP USM, 2016. 622 p.
9. STATI, V. Raportul dintre infracțiunile prevăzute la art. 199 din Codul Penal și infracțiunile specificate la art. 243 din Codul Penal. În: *Conferința științifică internațională „Perspectivele și Problemele Integrării în Spațiul European al Cercetării și Educației”*, Cahul, Universitatea de Stat „B.P. Hasdeu”, Volumul I, 7 iunie 2017, p.98-101.
10. STRULEA, M. Elementul subiectiv al spălării banilor. În: *Studia Universitatis Moldaviae*, 2018, nr.3(113), p.57-60.
11. ULIANOVSKI, G., OLARU, A. *Reflecții asupra incriminării în art.243 alin.(1) lit.a), b) și c) CP RM a infracțiunii de spălare a banilor de către o persoană care trebuia să știe că bunurile constituie venituri ilicite*. În: *Conferința științifică națională cu participare internațională. „Integrare prin cercetare și inovare”. Rezumate ale comunicărilor. Științe juridice*. Chișinău: CEP USM, 2018, p.219-225.
12. VASILOI, V. Spălarea banilor prin intermediul criptovalutelor. În: *Revista Națională de Drept*, 2018, nr.4-6, p.109-114.
13. DOGARU, M. *Răspunderea penală a persoanelor juridice*: Teză de doctor în drept. Universitatea Liberă Internațională din Moldova. Chișinău, 2019. 213 p.
14. STATI, V. *Infracțiuni economice: Note de curs*. Ediția a III-a, revizuită și actualizată până la data de 1 mai 2019. Chișinău: ÎS „Tipografia Centrală”, 2019. 600 p.
15. STATI, V. Este oare aplicarea art.243 din Codul penal condiționată de existența unei soluții de condamnare pentru infracțiunea din care provin bunurile ilicite? În: *Revista Procuraturii Republicii Moldova*, 2020, nr.5, p.25-31.

Date despre autor:

Cristina PAPANAGA, doctorandă, Școala doctorală Științe Juridice, Universitatea de Stat din Moldova.

E-mail: avo.cristina.papanaga@gmail.com

ORCID: 0000-0002-9516-1207

Prezentat la 22.03.2021